

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

ВИСНОВОК

**на проєкт Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України
щодо вдосконалення процедур державного управління у галузі культури та
культурної спадщини
(реєстр. №14391 від 22.01.2026)**

За дорученням Голови Верховної Ради України та відповідно до частини третьої статті 93 Регламенту Верховної Ради України Комітет Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики розглянув на своєму засіданні 18 лютого 2026 року (протокол № 192) проєкт Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення процедур державного управління у галузі культури та культурної спадщини (реєстр. №14391 від 22.01.2026) внесений народними депутатами України М.Р. Потураєвим, Є.М. Кравчук та іншими.

Відповідно до пояснювальної записки до законопроекту потреба у прийнятті цього законопроекту зумовлена сучасними викликами у сфері культури та охорони культурної спадщини, які виникли у зв'язку з:

- воєнною агресією РФ, тимчасовою окупацією частини територій України та веденням бойових дій, що створює об'єктивні труднощі у реалізації кадрових і управлінських процедур у закладах культури;
- необхідністю удосконалення механізмів призначення керівників державних і комунальних закладів культури в умовах воєнного стану, з урахуванням вимог ефективного управління та прозорості. Чинне законодавство передбачає, що у період воєнного стану призначення керівників державних та комунальних закладів, у тому числі закладів культури, здійснюється без проведення конкурсів. Такий виняток був виправданий у перші місяці повномасштабної агресії РФ, коли органи влади працювали в умовах надзвичайної небезпеки й оперативність призначень мала вирішальне значення для збереження функціонування установ. Водночас практика показала, що навіть у надзвичайних умовах органи влади здатні забезпечити проведення конкурсних процедур. Культурна спільнота, професійні асоціації та громадські організації наполягають на тому, що конкурси як процедури, які забезпечують прозорість, є необхідними. Відсутність конкуренції у відборі керівників призводить до зниження рівня управління закладами, обмежує доступ

фахових кадрів та звужує можливості розвитку галузі. Водночас є потреба встановлення особливостей призначення керівників державних та комунальних закладів культури у населених пунктах, віднесених до переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих рф;

- необхідністю приведення законодавства у сфері музейної справи у відповідність до сучасного розвитку суспільних відносин, зокрема, з метою подолання викликів, спричинених військовою агресією рф, у тому числі удосконалення процедур евакуації культурних цінностей, нормативного врегулювання створення та функціонування закладів-депозитаріїв музейних предметів, встановлення вимог до осіб, які мають право проводити консервацію і реставрацію музейних предметів державної частини Музейного фонду України;
- потребою забезпечити збереження археологічної спадщини в умовах активного будівництва, а також необхідністю для суб'єкта, який планує ведення господарської діяльності, зокрема будівництва, в межах відповідної ділянки володіти інформацією про наявність/відсутність в межах ділянки об'єктів археологічної спадщини до початку будівельних робіт;
- недостатністю регулювання щодо порядку поводження з повністю дослідженими археологами антропологічними рештками, виявленими під час археологічних досліджень, що з одного боку загрожує належній збереженості цих решток, з іншого – порушує вимоги щодо шанобливого ставлення до праху померлих;
- необхідністю сприяння ранньому долученню дітей до читання книжок та формуванню у них сталої звички до читання;
- потребою посилення захисту національного інформаційного простору в умовах збройної агресії та інформаційної війни, зокрема забезпечення оперативного державного реагування на поширення видавничої продукції антиукраїнського змісту та підвищення ефективності державного регулювання і контролю у видавничій сфері;
- наявністю внутрішніх неузгодженостей і прогалин у правовому регулюванні видавничої сфери, які ускладнюють застосування чинних норм на практиці. Зокрема, існує розбіжність між положеннями Закону України «Про видавничу справу» та Переліком документів дозвільного характеру щодо назви та правової природи дозволу на ввезення і розповсюдження видавничої продукції, а також дублювання окремих підстав для відмови у видачі дозволу. Крім того, потребує уточнення термінологія і процедурні формулювання з метою приведення їх у відповідність до Закону України «Про адміністративну процедуру»;
- необхідністю доповнення переліку документів, що подаються книготорговцями для отримання свідоцтва про відповідність, що підтверджує використання розповсюджувачем книговидавничої продукції об'єкта оренди виключно як спеціалізованого магазину для торгівлі книгами, адже окрім реєстраційного посвідчення реєстратора

розрахункових операцій, виданого у встановленому законом порядку, що підтверджує реєстрацію реєстратора розрахункових операцій документом може бути квитанція, в якій відображено інформацію про присвоєння фіскального номера програмного реєстратора розрахункових операцій та яка сформована у форматі, затвердженому в установленому законодавством порядку.

Крім того, чинне законодавство України, що регулює питання припинення діяльності релігійних організацій, містить прогалини у частині призначення ліквідаційної комісії та подальшої праві долі майна релігійних організацій, припинених за рішенням суду, тобто за порушення Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації». Це створює ризики зловживань, затягування процедур та непрозорого розпорядження майном. В умовах збройної агресії РФ та поширення діяльності релігійних організацій, пов'язаних з державою-агресором, питання більш чіткого врегулювання цих питань набуло особливої актуальності.

Також наразі неврегульованим лишається питання передачі стягнутих на підставі Закону України «Про санкції» культурних цінностей до державної частини музейного, бібліотечного та архівного фондів.

З метою вирішення вказаних викликів проєкт Закону спрямований на комплексне вдосконалення процедур державного управління у сферах культури, музейної справи та охорони культурної спадщини, усунення прогалин чинного законодавства та забезпечення прозорості й ефективності управлінських рішень у надзвичайних умовах воєнного стану.

Зокрема, законопроєктом № 14391 передбачаються зміни до законів України «Про культуру», «Про охорону культурної спадщини», «Про охорону археологічної спадщини», «Про музеї та музейну справу», «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей», «Про свободу совісті та релігійні організації», «Про поховання та похоронну справу», «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про правовий режим воєнного стану», «Про санкції», «Про видавничу справу», «Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні», «Про внесення змін до деяких законів України щодо уточнення діяльності Українського інституту книги з підтримки розповсюджувачів видавничої продукції та надання державної допомоги на придбання книг», «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» та в Кодекс адміністративного судочинства України, які передбачають положення щодо:

можливості ведення обліку Музейного фонду України в електронній формі;

оновлення процедури ведення переліку музеїв, функціонування депозитаріїв музейних предметів, встановлення вимог до осіб, які мають право проводити консервацію і реставрацію музейних предметів державної частини Музейного фонду України;

передбачення можливості здійснення тимчасового вивезення культурних цінностей за межі території України для тимчасового зберігання з метою евакуації, залишаючи при цьому дійсними процедури оформлення свідоцтва на право вивезення культурних цінностей, а також обов'язковість здійснення переміщення культурних цінностей державної частини Музейного фонду України виключно на підставі рішення Мінкульту як центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері музейної справи, в порядку затвердженому Кабінетом Міністрів України;

передбачення можливості передачі стягнутих на підставі Закону України «Про санкції» культурних цінностей до державної частини музейного, бібліотечного та архівного фондів або релігійним організаціям;

повернення конкурсної процедури призначення керівників закладів культури державної та комунальної форм власності, з одночасним встановленням особливостей призначення керівників державних та комунальних закладів культури у населених пунктах, віднесених до переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих рф;

деталізації процедури поводження з повністю дослідженими антропологічними рештками, виявленими в ході археологічних досліджень, врахування результатів археологічних досліджень при плануванні містобудівної діяльності, а також питання щодо створення єдиного і зрозумілого механізму розпорядження майном припинених судом релігійних організацій, а також призначення комісії з припинення;

зняття відтермінування введення в дію надання державної допомоги на придбання книг при народженні дитини;

уточнення переліку документів, що подаються книгорозповсюджувачами для отримання свідоцтва про відповідність, що підтверджує використання розповсюджувачем книговидавничої продукції об'єкта оренди виключно як спеціалізованого магазину для торгівлі книгами;

розширення поняття «розповсюдження видавничої продукції»;

встановлення заборони громадянам та юридичним особам держави-агресора, а також юридичним особам Республіки Білорусь виступати засновниками (співзасновниками) суб'єктів видавничої справи;

встановлення, що підставою для відмови у видачі дозволу, а також для припинення його дії є застосування спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) відповідно до Закону України «Про санкції» не тільки до видавця, але й до автора (одного з авторів);

визначення особливостей розповсюдження видавничої продукції у сфері електронної комерції;

врегулювання неузгодженостей щодо припинення діяльності у видавничій справі;

доповнення переліку сфер, на які не поширюється дія Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» сферою державного регулювання і контролю у видавничій сфері, що дозволить спростити процедуру вилучення видавничої продукції антиукраїнського змісту, допоможе діяти швидше й ефективніше, оперативно вилучати продукцію антиукраїнського змісту без дотримання тривалих процедур господарського контролю, що важливо у випадках інформаційної війни чи пропаганди.

удосконалення регулювання припинення діяльності релігійних організацій у частині призначення ліквідаційної комісії та подальшої правोї долі майна релігійних організацій, припинених за рішенням суду.

Передбачається, що реалізація проекту Закону здійснюватиметься в межах витрат Державного бюджету України, передбачених на відповідні цілі.

Міністерство юстиції України надало низку зауважень до законопроекту, зокрема щодо необхідності:

узгодження передбаченої законопроектом позиції про існування територіальних органів центрального органу виконавчої влади у сфері релігії із Законом «Про центральні органи виконавчої влади», відповідно до якого рішення про утворення територіальних органів відповідних центральних органів виконавчої влади уповноважений приймати Кабінет Міністрів України, а не Верховна Рада;

комплексного врегулювання у законопроекті питань, які стосуються припинення релігійних організацій, узгодження норм законопроекту із Законом «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»;

узгодження між собою положень законопроекту щодо призначення керівників закладів культури на територіях бойових дій або тимчасово окупованих без конкурсу та уточнення суб'єктів призначення (зокрема з

урахуванням функціонування військових адміністрацій під час воєнного стану);

узгодження положень щодо евакуації культурних цінностей у період воєнного стану із Законом України «Про правовий режим воєнного стану» та законодавства про цивільний захист;

уточнення формулювання щодо визначення кола засновників суб'єкта видавничої справи з метою унеможливлення опосередкованої участі держави-агресора, зокрема через юридичних осіб, створених за законодавством російської федерації, а також юридичних осіб (у тому числі українських та іноземних), кінцевими бенефіціарними власниками або власниками істотної участі (10 і більше відсотків) яких є російська федерація, громадяни російської федерації або російські юридичні особи.

Також Мінюстом висловлено інші важливі зауваження, зокрема щодо нормопроєктувальної техніки та використання термінологічного апарату.

Міністерство культури України наголошує на актуальності законопроекту та підтримує законопроект у першому читанні, водночас звертає увагу на окремі положення, що потребують доопрацювання. Зокрема:

- передбачена законопроектом вимога щодо врахування «експертного висновку за результатами археологічних розвідок» не узгоджена з чинною термінологією та процедурами у сфері охорони культурної спадщини;
- запропоновані зміни до містобудівного законодавства можуть призвести до дублювання регулювання;
- передбачені законопроектом зміни до Закону України «Про поховання та похоронну справу» щодо поводження з антропологічними рештками в складі археологічних знахідок потребують узгодження із Законом України «Про охорону археологічної спадщини».

Міністерство розвитку громад та територій України вказує, що запропоноване включення вимог щодо проведення археологічних досліджень до складу містобудівних умов та обмежень не відповідає їх правовій природі та повноваженням органів містобудування й архітектури. На думку Міністерства, такі зміни не узгоджуються з положеннями містобудівного законодавства та підлягають виключенню.

Міністерство внутрішніх справ України зазначає, що положення щодо незастосування страхування музейних предметів під час їх транспортування у період воєнного стану потребують додаткового доопрацювання. Зокрема, не визначено суб'єктів супроводу музейних цінностей, підстави та умови такого супроводу.

Міністерство цифрової трансформації України висловило зауваження та пропозиції щодо доопрацювання положень законопроекту в частині змін до законів України «Про культуру» та «Про музеї та музейну справу» з метою узгодження їх із законодавством про доступ до публічної інформації.

Державна архівна служба України звернула увагу на необхідність врахування особливостей передачі архівним установам вилучених культурних цінностей у рамках застосування передбачених законопроектом змін до Закону України «Про санкції».

Міністерство соціальної політики України пропонує виключити пункт 12 розділу I законопроекту, який передбачає, що виплата допомоги для придбання книг при народженні дитини починається з 1 липня 2026 року.

Міністерство зазначає, що на сьогодні батьки або інші законні представники дитини вже мають можливість придбавати книги за рахунок коштів державної допомоги для догляду за дитиною до досягнення нею однорічного віку і виділення додаткових коштів державного бюджету для придбання книг при народженні дитини є недоцільним.

Міністерство фінансів України звертає увагу на відсутність фінансово-економічних розрахунків щодо реалізації окремих положень законопроекту. Запропоновані зміни можуть потребувати додаткових видатків державного та місцевих бюджетів (зокрема щодо цифровізації обліку музейних фондів, створення депозитаріїв, евакуаційних заходів, реалізації програм державної допомоги). Відсутність належного обґрунтування унеможливорює оцінку бюджетного впливу. Також Міністерством висловлено низку інших зауважень до законопроекту, зокрема щодо необхідності узгодження передбачених законопроектом змін до Закону України «Про культуру» із законодавством про воєнний стан.

Без зауважень законопроект підтримали **Міністерство освіти і науки України, Державна служба України з етнополітики та свободи совісті, Державна служба України з надзвичайних ситуацій.**

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України у своєму висновку низку зауважень до законопроекту, зокрема щодо:

неузгодженості запропонованих змін до Закону України «Про санкції» із чинним порядком застосування санкції у вигляді стягнення активів у дохід держави;

відсутності механізму реалізації вимог щодо обов'язкових археологічних розвідок і нагляду археологів у сфері містобудівної діяльності;

надмірної дискреції суду та ризиків концентрації повноважень у разі покладення на уповноважений орган функцій з формування ліквідаційних комісій релігійних організацій, а також технічної неузгодженості змін до Кодексу адміністративного судочинства України;

невизначеності механізму здійснення державного контролю у видавничій сфері у разі виведення відповідних відносин з-під дії законодавства про державний нагляд (контроль);

окремих недоліків техніко-юридичного характеру та потреби перегляду строку набрання чинності Законом.

Народні депутати України – члени Комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики підтримують важливість та нагальність вдосконалення процедур державного управління у сферах культури, видавничої та музейної справи, охорони культурної спадщини, усунення прогалин та неузгодженостей чинного законодавства, на вирішення яких спрямований законопроект. Разом з тим висловлені до законопроекту пропозиції свідчать про необхідність системного доопрацювання окремих положень законопроекту при його підготовці до другого читання.

Враховуючи наведене, відповідно до частини першої статті 116 Регламенту Верховної Ради України Комітет зауважує, що для врахування пропозицій, які надійшли до законопроекту, при його доопрацюванні до другого читання необхідним буде узгодження положень законопроекту із нормами, що не були предметом розгляду в першому читанні й внесення до них відповідних поправок, що відповідають предмету правового регулювання цього законопроекту.

З урахуванням проведеного обговорення, Комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики **рекомендує** Верховній Раді України:

1) включити до порядку денного п'ятнадцятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання проект Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення процедур державного управління у галузі культури та культурної спадщини (реєстр. №14391 від 22.01.2026), поданий народними депутатами України М.Р.Потураєвим, Є.М.Кравчук та іншими;

2) за результатами розгляду в першому читанні прийняти проект Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення процедур державного управління у галузі культури та культурної спадщини (реєстр. №14391 від 22.01.2026), поданий народними депутатами України М.Р.Потураєвим, Є.М.Кравчук та іншими, за основу з доопрацюванням відповідно до частини першої статті 116 Регламенту Верховної Ради України.

Співдоповідачем з цього питання на пленарному засіданні Верховної Ради України визначено народного депутата України Голову Комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики Потураєва Микиту Руслановича.

Проект постанови додається.

Голова Комітету

Микита ПОТУРАЄВ

